

تعلیم و تربیت

سال اول

شهریور ۱۳۰۴

شماره ششم

تهذیب اصول تعلیم

بقلم آقای مهدیقلیخان هدایت (حاج مخبر السلطنه)

۳

مسائل حل کردنی

مائه نوزدهم قرن تهذیب اصول تدریس محسوب میشود دولت در میدان سعی گاهی ازملت سبقت بسته است و گاهی عقب افتاده است. در ابتدای مائه نوزدهم طلوع افکار جدیده مایه بسی محاربه شد طرفداران السنه مرده قوت داشتند بزور وزارت سدی سدید جلو افکار جدید میکشیدند

با اینکه در ترجیح یونانی بر لاتینی یا لاتینی بر یونانی پیش ایشان اختلاف بود و نمیدانستند کدامیک بیشتر اسباب سعادت ملی خواهد شد علی رغم یکدیگر هر دو را رواج میدادند و تا اواخر مائه نوزدهم دست دست ایشان بود

پیش طرفداران السنه باستانی تحصیل لاتینی و یونانی اقوی عامل ترقی و تعالی بود فصاحت و بلاغت و منطق حتی صرف و نحو را میبایست از استادان لاتینی و یونانی آموخت فقط ازدموستن و تکیدید، یاثیرووسالوست Sallusts, Cicéro, Thukydidé, Demosthèno میبایست حل آنرا خواست تتبع رسائل ایشان یکنه وسیله حل مسائل ادبی و اخلاقی بل سیاسی مینمود اواسط مائه نوزدهم را ابتدای انقلاب

اصول تدریس توان گرفت و اگر آنطور که میبایست اسلوب جدید پیشرفت نکرد علت در تردید افکار عامه بود سینه لاتینی را آن گروه از مردم بیشتر میزدند که لاتینی را کمتر می فهمیدند یا بعبارت دیگر دانایان قوم دانائی را در طرف داری آنچه که نمی دانستند میدانستند ضرورت باب ریاضی و خصوص علوم طبیعی را سیر مدارس متوسطه بر گشود و طلاب با غلویکه در تحصیل لاتینی و یونانی مینمودند از عهده بر نیامدند و حل این مسئله یعنی مسئله وقت و فرصت لازم آمد یکی از معلمین اطریشی Lorinser لورینسر رساله در رعایت حفظصحت طلاب منتشر کرد (۱۸۳۶) در مردم خوی شکایت میداشت قیل و قال در محافل در گرفت زمامداران معارف ضیق وقت و تحمیل دروس را تصدیق نکرد و رساله لورینسر را وقتی نکذاشت اما کم کم در اکثر ممالک تغییرات کوچکی در کار آوردند من جمله از ورزشهای بدنی قدری کاستند دینهارد Deinhard در رد قول لورینسر متوسل به هگل شده قول او را حجت آورد که تجربیات افراد را پیش وضعیات ثابته وقتی نباید نهاد (چه آن وضعیات را ضرورت و حاجت نوعی ایجاب کرده است (۱)

بهر صورت از ابتدای مائه نوزدهم در بنیان اسلوب تعلیم تزلزی افتاد و اساس این تزلزل کاستن از السنه معینه و افزودن بر معلومات جان بخش عهد معاصر بود

در مائه هفدهم از طلاب چه میخواستند؟ نسبت به بتقاضای امروزه هیچ؛ مع هذا چربتر در کار بود معلم پدر و مادر یکنه عامل پیشرفت محصلین را در ادب و اخلاق همان جور استاد میدانستند.

مشروط بر اینکه آن وضعیات ثابته نتیجه تجربیات اجزاء نبوده باشد بلکه بوازنه تجربیات جماعات و اختیار احسن آنها ایجاد شده باشد

با آنهمه اهتمام در توجّه بلائینی و تجویز جور نسبت به محصلین باز اگر یکی از طلاب آن مایه معلومات حاصل میکرد که بلائینی تقریر یا تحریر بکند از عملیات شاذه بود

زمان فریدریک کبیر و یوسف دویم دستور مدارس متوسطه صورتی به مقتضای حال حاصل کرد از هر جا چیزی در دستور نهادند و تحصیلات متوسطه جنبه جامعیت پذیرفت وقت آن رسید که اوهام دیرینه پا از مدرسه بیرون و حقایق ثابتہ قدم بجای آنها بگذارند مقالات ولطر، منتسکیو، دولامطری، آلانبرت، ولف و کانت خواب غفلت قرون وسطی را از سر ملت بیرون برد چشم تنبه را مالیدن گرفتند از سنه ۱۸۳۰ در وضعیت مدارس تغییر کلی پیدا شد که هیچ شباهت بین آنها و مدارس قرن پیش (۱۷۳۰) نماند

در فرانسه زمان انقلاب هیجانی عظیم در اصلاح معارف پدید شد و زود فرو نشست. در آلمان دو طایفه پیدا شدند - طایفه طرفدار طرز جدید. و طایفه خواهان تجدید ادبیات یونانی و رومی کانت اول کسی است که بزبان آلمانی تالیفات ادبی و علمی دارد تالیفات او نشان داد که بزبان غیر رومی و یونانی هم بیان مطلب ممکن است فصاحت و بلاغت مخصوص آن دو زبان نیست (۱)

اول قدم جدی ملی که در تهدیب اصول تعلیم بر داشته شده است اقدامی است که جمعیت طبیعیون و اطباء آلمانی بعمل آورده اند جمعیت مزبور که میسیونری از میان خود نامزد ترتیب پیشنهادی در اصلاح اصول تدریس نمود زشت یا زیبا پیشنهاد آن که میسیون خالی از نکات مهم

(۱) در ایران پس از غلبه عرب و شیوع زبان تازی زمان صفاریان و سامانیان و غزنویان فارسی در نانی رونق گرفت ترجمه طبری و شاهنامه فردوسی افتخار آندوره اند ابوالعباس مروزی تصیده فارسی بر مامون خوانده شد و آنه قبل از کانت.

نبود یکی از پیشنهادات آن کمیون انضمام معرفة الحیات (بیولوژی) است بدستور تعلیمات یا توسعه آن هر جا فی الجمله تداول دارد. در بعض مدارس سوئیس این قسمت را بطور احسن تعقیب کردند.

پیشنهاد دیگر کمیون که برای نگارنده توافق دارد تدریس علوم فیزیک است در عنوان طبیعی نه ریاضی پیشنهادی که سالهاست منظور نظر نگارنده است نقطه اختلاف عمده مسئله ریاضی و اهمیت آنست. در این باب نگارنده رای خود را در مبحثی علیحده خواهد گفت موضوع وقت که اهم مسائل است در پیشنهاد کمیون مسکوت عنه مانده است گاهی اشاره بغلو در السنه دارد اما خالی از تصریح است بدیهی است که در زمان محدود کار نامحدود نمی توان کرد. افزودن از یک جهت کاستن از جهت دیگر می خواهد و اگر غیر از این باشد صد رحمت با سلوب پیش.

نتیجه آنکه بایستی از متفرعات غیر مفیده کاست تا فرصت برای اصول مفیده بدست آید

مداخله ویلهلم دوم امپراطور آلمان در کنفرانس برلن سنه ۱۹۰۶ و بذل حضور در آن کنفرانس طرفداران تعلیمات جدیده را قوتی دادیکی از عبارات ملوکانه این بود که «مدارس ما باید آلمانی پیورند نه لائینی و یونانی» آری کوکب تربیت از مشرق آطن ورم پرافق اروپا پرتو افکند چه عجب اگر چشم دانشمندان بدان سوی متوجه کشت اما پس از آنکه افق را روشنی خورشید گرفت دیگر روسوی کوکبی داشتن عین نابینائی است سپاسداری وحق گذاری را در حدود خود منکر نیستیم چرخ ابرام طرفداران اطوار قدیم باقوت محرك بخار چه مقاومت توانستی کرد فصاحت دهستن و بلاغت ثیرو حاجت عصر را کفایت نمودسکه

جدید در راه معارف جدید کشیده شد

مسئله ضیق وقت بترك لزوم ما لا یلزم حل گردید مسئله حفظ صحت و تدارك بنیه باقی ماند.

مملکت بچوانانی محتاج است که یا فکر رسا یا فن توانا داشته باشند درین زمینه یکی از بهترین تدابیر نقل حوزہ درس است از شهر بصحرا و ترتیب مدارس در کوه و دشت و رعایت نظریات طبی شاگردان ضعیف البنیه و علیل المزاج را. دیر گاهی است که در بعضی نواحی آلمان در باغستانان دشت و بیشه های کوه پرورش گاهها ساخته اند و در انگلیس نیز بدین شیوه پرداخته شاگردان علیل ناتوانرا در آن مدارس سامانی مناسب مزاج میدهند به مدارا در درس و انتخاب غذا و ورزش به سزا بنیه ایشانرا اصلاح می کنند.

بتحقیق پیوسته است که چنان شاگردان چون چند ماه در آن پرورش گاهها بسر بردند به مدارس عادی عود توانند کرد و با همشاگردیان خود برابر پیش توانند رفت.

این تجربه بخوبی مبرهن میدارد که اصلاح طریق تدریس و مراقبت در حفظ صحت در پیشرفت شاگردان تسریع میکند و مدرسه را صرفه در وقت پیدا میشود بسهولت از ساعات درس میشود کاست و بکار دیگر زد بدون آنکه نقصانی در نتیجه حاصل گردد همانطور که مدرسه بهترین اسباب است برای رساندن بعاودات قدیم از اسلاف یاخلاف همانطور مدرسه بهترین وسیله است برای تربیت نژاد و تدارك اخلاف تندرست کار آمد

با ورزشهای متداوله فرسنگها از حصول این مقصود دوریم نمی گوئیم مفید نیستند میگوئیم نتیجه مطلوبه را نمی بخشد باز چاره در مدارس دشتی و صحرائی است و ورزش آزاد.